

Het nationaal vermogen van Nederland

De nationale rekeningen van de meeste landen bieden een systematisch macro-economisch overzicht van het gevormde inkomen, de inkomensverdeling en de bestedingen. In slechts weinig landen worden momenteel ook niet-financiële balansen samengesteld. Deze geven een overzicht van de materiële en immateriële bezittingen van alle sectoren in een economie. Hierbij kan worden gedacht aan vaste activa als woningen en infrastructuur, maar ook aan de waarde van grond en minerale reserves. Aangevuld met het saldo van de financiële balans geeft de niet-financiële balans een beeld van het nettovermogen van een sector. Het nettovermogen van een land als geheel wordt het nationaal vermogen genoemd.

In recente jaren is de belangstelling voor niet-financiële balansen toegenomen vanwege de politieke aandacht voor duurzame economische ontwikkeling. Deze duurzame ontwikkeling wordt gedefinieerd als ontwikkeling die tegemoetkomt aan de behoeften van het heden zonder de behoeftevoorziening van toekomstige generaties in gevaar te brengen.¹⁾ Dit vermogen hangt nauw samen met het behoud van natuurlijke hulpbronnen, kapitaalgoederen en kennis voor toekomstige generaties.

Kader a

Nationaal vermogen en duurzaamheid

De Wereldbank gebruikt sinds enkele jaren een indicator die beoogt de veranderingen in de nettovermogenspositie van landen in beeld te brengen. Hierbij wordt bij vermogensopbouw niet alleen rekening gehouden met investeringen in kapitaalgoederen, maar ook met uitgaven aan onderwijs. Bij de vermogensverliezen wordt vervolgens rekening gehouden met het interen op (eindige) milieuvorraden. In het bijzonder voor landen in ontwikkeling kan via deze indicator worden vastgesteld in welke mate inkomsten uit exploitatie van natuurlijke hulpbronnen worden geherinvesteerd in infrastructuur en menselijk kapitaal. Ook bij de selectie van indicatoren in de Monitor Duurzaam Nederland is deze kapitaalbenadering als uitgangspunt gekozen. Het in dit artikel gepresenteerde nationaal vermogen concentreert zich op Nederlandse bezittingen als vaste activa, voorraden, grond, minerale reserves en duurzame consumptiegoederen. Menselijk kapitaal wordt hier buiten beschouwing gelaten.

Niet-financiële balansen zijn eveneens nuttig bij het in kaart brengen van de effecten van de recente financiële crisis voor huishoudens, de overheid en andere secto-

¹⁾ Verenigde Naties (1987). *Brundtland Commission Report*.

ren. Deze crisis is gepaard gegaan met enorme vermogensverliezen die niet alleen betrekking hadden op financieel kapitaal zoals aandelen en pensioenvoorzieningen, maar ook op het huizenbezit. De mate waarin bijvoorbeeld huishoudens²⁾ zijn geraakt door de financiële crisis is niet alleen afhankelijk van pensioenvoorzieningen en effectenbezit, maar tevens van niet-financiële vermogenscomponenten zoals eigen woningen. De totale vermogenspositie van huishoudens bepaalt, samen met het jaarlijks beschikbare inkomen, de huidige consumptieruimte van huishoudens en die in de nabije toekomst.

Dit artikel presenteert de uitkomsten van de niet-financiële balansen die recentelijk door het CBS als onderdeel van de Nederlandse nationale rekeningen zijn ontwikkeld. Deze worden in nauwe samenhang met de financiële balansen getoond voor de laatste vier jaar en in vergelijking met 1996. Als eerste wordt een overzicht gegeven van het nationaal vermogen, dat het totaal van alle bezittingen en schulden van alle ingezetenen in Nederland weerspiegelt. Daarna wordt specifiek ingezoomd op het vermogen van huishoudens, ondernemingen en de overheid. Vervolgens worden de uitkomsten vergeleken met een beperkt aantal andere landen waarvoor eveneens niet-financiële balansen bestaan.

Het nationaal vermogen

Het verloop van het nettovermogen van Nederland in de afgelopen jaren is weergegeven in tabel 1. Deze tabel laat zien dat de Nederlandse economie in 2009 een nettovermogen van ruim 3,8 biljoen euro vertegenwoordigde. In de nationale balans (en in tabel 1) is het vastgoed onderverdeeld in enerzijds grond en anderzijds woningen en gebouwen. Woningen en gebouwen maken onderdeel uit van de vaste activa, maar grond niet. Dit wordt getypeerd als niet-geproduceerd kapitaal.

In de nationale balans komen wijzigingen in de waarde van het eigen woningbezit als gevolg van een veranderende huizenmarkt in belangrijke mate tot uiting in de waarde van grond. Deze wordt bepaald door de waarde van het eigen woningbezit te verminderen met de waarde van de opstal. Omdat de waarde-ontwikkeling van de opstal voornamelijk wordt bepaald door de ontwikkeling van bouwkosten komen prijsontwikkelingen op de woningmarkt grotendeels terecht in de waarde van grond.

Vooral waarde van grond gestegen

In dertien jaar tijd is het nominale nettovermogen ruimschoots verdubbeld. De belangrijkste bijdrage aan deze vermogensgroei is de waardestijging van grond ter

²⁾ Onder huishoudens vallen in dit artikel ook de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (IZWh's).

omvang van bijna 900 miljard euro. Hierdoor verdubbelde het aandeel van grond in het totale vermogen van 17 procent in 1996 tot ruim 32 procent in 2008. Dit heeft tot gevolg dat het nationaal vermogen zeer gevoelig is geworden voor fluctuaties in grondprijzen. Zo is door de financiële crisis de gemiddelde grondprijs in 2009 gedaald met ruim 7 procent. Deze prijsdaling heeft in het afgelopen jaar een dempend effect gehad op de groei van het nationaal vermogen. Dankzij waarde­stijgingen van vaste activa en het toegenomen financieel vermogen (de financiële bezittingen minus schulden in het buitenland) is het nationaal vermogen in 2009 per saldo toch nog verder gestegen.

Aardgasprijs stijgt sneller dan daling reserves

De balanswaarden van minerale reserves omvatten aardgas- en aardoliereserves en overige reserves zoals zout, zand, grind en klei. De aardgasreserves zijn hiervan het belangrijkste onderdeel, met een aandeel van ruim 90 procent in de totale balanswaarde van minerale reserves. In Nederland is het einde van deze reserves echter in zicht. Gegeven het huidige winningstempo is nog voor ongeveer twintig jaar aan aardgasreserves beschikbaar. Hoewel het volume afnam, waren de opeenvolgende stijgingen van de gasprijs dusdanig dat de totale waarde van de aardgasvoorraden de afgelopen dertien jaar ruim 2,5 keer zo groot is geworden.

1. Nettovermogen van Nederland

	1996	2006	2007	2008*	2009*
<i>mld euro</i>					
Niet-financieel vermogen	1 538	3 185	3 369	3 550	3 511
w.v.					
vaste activa	1 052	1 729	1 799	1 892	1 951
w.v.					
woningen	447	849	887	934	975
bedrijfsgebouwen	218	333	345	363	382
grond-, weg- en waterbouwkundige werken	192	281	294	311	312
overige vaste activa	195	265	273	283	282
voorraden	55	76	87	91	85
grond	264	1 098	1 180	1 233	1 145
minerale reserves	68	133	149	177	175
duurzame consumptiegoederen	98	149	154	157	156
Financieel vermogen	8	207	259	251	363
Totaal nettovermogen	1 546	3 392	3 628	3 802	3 875

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

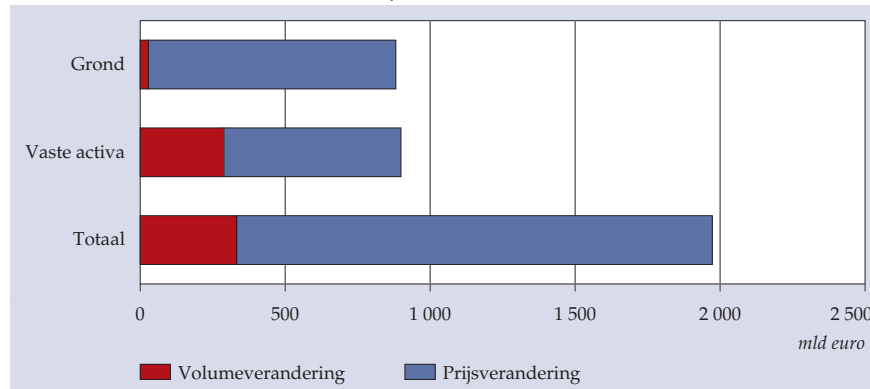
Bij de waarde­stijging van duurzame consumptiegoederen was een omgekeerd patroon zichtbaar. Terwijl deze goederen gemiddeld nauwelijks in prijs stegen, is juist het fysieke bezit ervan in de betreffende periode flink toegenomen. Waar-

destijgingen spelen bij deze zaken geen rol. Huishoudens schaffen duurzame consumptiegoederen vooral aan om het leven te veraangemen, niet met het doel om vermogenswinsten te behalen.

Op nationaal niveau weerspiegelt het nettofinancieel vermogen de financiële bezittingen van Nederland ten opzichte van het buitenland. In 2009 bedroegen de netto financiële bezittingen van Nederland 363 miljard euro. Deze leveren daarmee een bescheiden bijdrage van 9 procent aan het totale nationaal vermogen. Zoals zal blijken uit de volgende paragrafen speelt op het niveau van individuele sectoren het netto financieel vermogen een veel belangrijker rol.

Uit bovenstaande gegevens kan worden opgemaakt dat de gemiddelde Nederlander in 2009 meer dan 230 000 euro aan bezittingen vertegenwoordigt. Bij deze rijkdom zijn enige kanttekeningen te plaatsen. Zoals bovenstaande tabel laat zien omvat een belangrijk deel van het nationaal vermogen publieke infrastructuur. Deze is van groot belang voor de Nederlandse samenleving als geheel, maar zal niet eenvoudig te gelde kunnen worden gemaakt door individuen. Meer algemeen geldt dat de waarden van activa op de nationale balans zijn gebaseerd op hun (verwachte) bijdragen aan productieprocessen en niet op basis van executiewaarden.

2. Waardetoename van niet-financiële activa, 1996–2009*

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

Toename niet-financiële activa door prijsstijgingen

Het bezit van niet-financiële activa nam tussen 1996 en 2009 met bijna twee biljoen euro toe. Van deze waardestijging hangt 90 procent samen met het toegenomen bezit aan vaste activa en grond. In figuur 2 zijn waardestijgingen van niet-financiële activa ontbonden in een prijs- en een volumeaandeel. Zo wordt zichtbaar dat het merendeel van deze vermogenstoename samenhangt met prijsstijgingen. Gedurende de jaren 1996–2000 waren deze herwaarderingswinsten ronduit spectaculair. De grondprijzen stegen in deze periode met meer dan 20 procent per jaar.

Over de gehele periode 1996–2009 bedroeg de volumegroei van alle niet-financiële activa tezamen ruim 20 procent. De weliswaar zeer beperkte volumetoename van grond hangt samen met verschuivingen in het grondgebruik. Zo nam in de beschouwde periode het grondgebruik ten behoeve van landbouw af, ten gunste van relatief dure grond onder woningen en gebouwen. Hierdoor nam de gemiddelde kwaliteit en dus het volume van het totale grondgebruik toe.

Het vermogen van huishoudens

Huishoudens vervullen in het economische verkeer een rol als consument en als producent. Bij de rol als producent moet worden gedacht aan zelfstandig ondernemers en aan eigen-huizenbezitters. Laatstgenoemden ‘produceren’ volgens de regels van de nationale rekeningen namelijk hun eigen woningdiensten. De dubbelrol van huishoudens komt tot uiting in de bezittingen en schulden van huishoudens zoals weergegeven in figuur 3. Enerzijds beschikken huishoudens over vaste activa en voorraden die worden ingezet in het productieproces. Anderzijds is in de balans van huishoudens ook het bezit aan duurzame consumptiegoederen weergegeven. Afhankelijk van het gebruik, consumptief dan wel productief, dient bijvoorbeeld een motorvoertuig te worden beschouwd als duurzaam consumptiegoed dan wel kapitaalgoed. Eigen woningen worden tot de vaste activa gerekend.

3. Nettovermogen van de sector huishoudens inclusief IZWh's

	1996	2006	2007	2008*	2009*
<i>mld euro</i>					
Niet-financieel vermogen	631	1 592	1 691	1 777	1 757
w.v.					
vaste activa	363	716	754	799	835
w.v.					
woningen	311	643	677	718	752
bedrijfsgebouwen	30	45	47	50	53
overige vaste activa	22	28	29	30	31
voorraden	5	7	8	8	8
grond	164	719	775	813	758
w.v.					
grond onder woningen	127	657	706	734	679
grond onder bedrijfsgebouwen en landbouwgrond	37	62	69	78	79
duurzame consumptiegoederen	98	149	154	157	156
Vorderingen (+)	830	1 574	1 647	1 454	1 623
w.o.					
pensioen- en levensverzekeringsvoorzieningen	423	906	953	827	948
Schulden (-)	205	641	681	714	746
w.o.					
hypotheken op eigen woningbezit	160	541	581	614	639
Financieel vermogen	626	933	966	739	877
Totaal nettovermogen	1 256	2 525	2 657	2 516	2 633

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

Einde aan waardestijging woningbezit

Zoals figuur 3 laat zien heeft de sector huishoudens volop geprofiteerd van de waardestijgingen van de eigen woningen (hier met inbegrip van de waarde van de grond onder de woningen). Bedroeg het eigen woningbezit in 1996 nog bijna 35 procent van het totale nettovermogen van huishoudens, in 2008 was dit aandeel opgelopen tot 58 procent. Deze forse stijging van de waarde van het woning- en grondbezit werd veroorzaakt door een sterke toename van de vraag naar woningen, terwijl het aanbod achterbleef. Dit kwam met name door een grotere toegankelijkheid van woninghypotheeken en door een toename van het beschikbaar inkomen.

Mogelijke oorzaken van de stijging van het beschikbaar inkomen in deze periode waren de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen vanaf de jaren tachtig en de sterke economische groei eind jaren negentig. Als gevolg van de groeiende vraag naar woningen en een stijging van het beschikbaar inkomen, stegen de gemiddelde huizenprijzen. Voorlopig moet het jaar 2008 in dit opzicht worden gezien als het hoogtepunt, omdat het bezit aan grond in 2009 met bijna 7 procent in waarde is gedaald. Dit als gevolg van de stilgevallen huizenmarkt. De boekwaarde van de woningen zelf daalde echter niet, omdat de waarde van de opstal en het aantal woningen toenamen.

Vermogenspositie van huishoudens verslechterd

Door de aanzienlijke toename van hypotheekschulden is het aandeel van het financieel vermogen in het totale vermogen van huishoudens in de jaren 1996–2009 fors teruggelopen. In absolute zin nam het financieel vermogen wel toe, maar de stijging bleef achter bij die van het niet-financieel vermogen. Wanneer deze hypotheekschulden in mindering worden gebracht op het woningbezit van huishoudens (met inbegrip van de grond), dan blijkt dat de hieruit volgende overwaarde in de beschouwde periode eveneens fors is toegenomen. Ruim 75 procent van de vermogenstoename van huishoudens tussen 1996 en 2009, ofwel bijna 1 040 miljard euro, hangt samen met de gestegen overwaarde op woningen en de toename aan pensioenaanspraken.

Wat betreft de vermogenspositie van huishoudens zijn de afgelopen twee jaar weinig succesvol geweest. Het jaar 2008 werd geteisterd door slechte beleggingsresultaten en een terugval van de pensioenvoorzieningen. Deze herstelden zich sterk in 2009, maar daar stond tegenover dat het eigen woningbezit in dat jaar aanzienlijk in waarde verminderde. Dit kwam voornamelijk doordat in 2009 de waarde van grond onder woningen 7,5 procent lager was dan in 2008. Na de neergang in 2008 en het daaropvolgende herstel, lag het nettovermogen in 2009 nog 24 miljard lager dan in 2007.

Het vermogen van de overheid

De niet-financiële bezittingen van de overheid omvatten hoofdzakelijk publieke infrastructuur en minerale reserves. Zoals eerder aangegeven heeft de positieve prijsontwikkeling van aardgas een grotere invloed gehad op de nominale aardgasreserve dan de jaarlijkse gasonttrekkingen, waardoor deze in de afgelopen jaren per saldo aanzienlijk in waarde is gestegen. Dit neemt niet weg dat het einde van de Nederlandse gasvoorraad in zicht is. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat de komende jaren nieuwe aardgasreserves van enige omvang worden gevonden. Dit betekent dat de overheid over ongeveer twintig jaar niet meer zal kunnen profiteren van aardgasbaten.

Nettovermogen gedaald door crisis

Het financieel vermogen van de overheid is, in tegenstelling tot dat van de sector huishoudens, sterk negatief. In 2009 was de Nederlandse staatsschuld ruim anderhalf keer de omvang van de financiële vorderingen en oversteeg het zelfs het totale vermogen van de overheid. De substantiële toename van de overheidsschuld in 2008 en 2009 hangt onder andere samen met toenemende overheidstekorten en met de financiële steun die verleend werd aan in moeilijkheden verkerende banken. In 2008 nam de schuld toe met meer dan 100 miljard euro (zie *Overheidsfinanciën en de financiële crisis*).

4. Nettovermogen van de sector overheid

	1996	2006	2007	2008*	2009*
	<i>mld euro</i>				
Niet-financieel vermogen	298	503	537	586	587
w.v.					
vaste activa	210	316	330	349	357
w.v.					
bedrijfsgebouwen	62	88	91	96	101
publieke infrastructuur	138	209	220	233	235
overige vaste activa	11	18	19	20	21
voorraden	0	1	1	0	1
grond	19	54	58	60	55
minerale reserves	68	133	149	177	175
w.v.					
aardolie- en aardgasreserves	66	127	144	171	170
overige minerale reserves	2	6	5	5	5
Vorderingen (+)	116	148	163	265	264
Schulden (-)	285	319	322	425	435
Financieel vermogen	-169	-171	-159	-160	-171
Totaal nettovermogen	129	332	378	426	417

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

Het financieel vermogen kwam in 2009 uit op –171 miljard euro. Hier staan echter niet-financiële bezittingen ter waarde van 587 miljard euro tegenover, waardoor het totale nettovermogen van de sector overheid in 2009 uitkomt op 417 miljard euro. Door de financiële crisis is het nettovermogen in 2009 voor het eerst gedaald, na jaren van forse groei.

Het vermogen van ondernemingen

Het vermogen van ondernemingen kan worden opgesplitst in dat van financiële ondernemingen (zoals banken, pensioenfondsen en verzekeraars) en niet-financiële ondernemingen. Deze laatste groep bestaat uit bedrijven die zich bezighouden met de productie van goederen en verhandelbare diensten. De opbouw van het nettovermogen van beide typen ondernemingen is totaal verschillend. Waar de niet-financiële ondernemingen een groot nettovermogen bezitten bestaande uit grote hoeveelheden vaste activa, voorraden en grond, laat de niet-financiële balans van de financiële ondernemingen slechts een klein nettovermogen zien. De waarde van vorderingen en schulden van de financiële ondernemingen is uiteraard enorm, omdat deze de hoofdwerkzaamheden van banken en andere financiële instellingen weergeven: het lenen en uitlenen van geld en het uitgeven van en beleggen in aandelen en andere effecten.

5. Nettovermogen van niet-financiële ondernemingen

	1996	2006	2007	2008*	2009*
	<i>mld euro</i>				
Niet-financieel vermogen	566	1 030	1 083	1 131	1 112
w.v.					
vaste activa	445	659	679	709	725
w.v.					
woningen	124	193	197	204	211
bedrijfsgebouwen	110	185	193	205	216
machines en installaties	105	132	136	140	141
overige vaste activa	105	148	154	160	157
voorraden	49	69	78	83	77
grond	72	302	325	339	311
Vorderingen (+)	352	897	974	1 028	1 077
Schulden (-)	736	1 382	1 469	1 313	1 404
Financieel vermogen	-384	-485	-495	-284	-327
Totaal nettovermogen	182	545	587	846	785

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

Vermogen niet-financiële ondernemingen gedaald

In 2009 is zowel het financieel als het niet-financieel vermogen van de niet-financiële ondernemingen gedaald. De daling van het niet-financieel vermogen wordt voornamelijk veroorzaakt door de daling van de grondprijzen. De onderverdeling van het nettovermogen van ondernemingen kenmerkt zich door een negatief financieel vermogen, onder andere veroorzaakt door aandelenemissies. Opvallend is verder het aanzienlijke aandeel woningen onder de vaste activa. Deze zijn voor het grootste deel eigendom van woningcorporaties.

6. Nettovermogen van financiële ondernemingen

	1996	2006	2007	2008*	2009*
	<i>mld euro</i>				
Niet-financieel vermogen	43	60	58	57	55
w.v.					
vaste activa	34	38	36	35	34
grond	9	22	22	22	21
Vorderingen (+)	1 834	5 156	6 029	6 059	6 389
w.o.					
leningen	783	1 935	2 300	2 401	2 350
aandelen en overige deelnemingen	574	1 632	1 815	1 642	2 050
Schulden (-)	1 899	5 227	6 081	6 102	6 405
w.o.					
effecten m.u.v. aandelen	258	1 001	1 214	1 385	1 444
aandelen en overige deelnemingen	515	1 186	1 349	1 277	1 574
Financieel vermogen	-65	-71	-52	-43	-16
Totaal nettovermogen	-22	-11	5	14	39

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

Financiële ondernemingen profiteren van herstel beurs

Het nettovermogen van de financiële instellingen is de afgelopen jaren gestegen. Dit komt voornamelijk doordat de aandelenkoersen in 2009 weer stegen en het bezit van aandelen zeer ruim vertegenwoordigd is binnen het financieel vermogen. De uitstaande leningen vormen echter nog steeds de meerderheid van alle vorderingen. Deze bleven de laatste jaren redelijk stabiel, na eind jaren '90 een grote vlucht te hebben genomen. De niet-financiële balans is, ten opzichte van de grote hoeveelheden vorderingen en schulden, voor deze sector van ondergeschikt belang en daalde licht de afgelopen drie jaar.

Internationale vergelijking van niet-financiële balansen

Er is een beperkt aantal landen dat voor recente jaren niet-financiële balansen heeft samengesteld. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn Australië, Canada, Frankrijk en Japan. Doordat deze niet-financiële balansen worden samengesteld in nationale valuta is het echter bijzonder lastig om te komen tot een gemeenschappelijke waarderingsgrondslag. Het omrekenen met behulp van officiële wisselkoersen schiet hierin tekort omdat dit onvoldoende inzicht geeft in de werkelijke koopkrachtverhoudingen. Dit heeft zijn oorzaak in per land verschillende prijzen van binnenlandse diensten als huren, kosten van de gezondheidszorg, bioscoopkaartjes en horecaterieven. Ook geven wisselkoersen vaak een verkeerd beeld door bijvoorbeeld het bestaan van vaste wisselkoersen en door politieke en financiële onrust en de daarmee samenhangende verminderde of vermeerderde vraag naar valuta. Zo is de koers van de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar in de eerste helft van 2010 sterk gedaald onder invloed van de Griekse schulden crisis. Het zou misleidend zijn de waarde van de nationale bezittingen navenant te laten dalen.

Koopkrachtpariteiten

Een gezamenlijke waarderingsgrondslag kan in de toekomst worden verkregen via het gebruik van zogenaamde koopkrachtpariteiten. Een koopkrachtpariteit geeft de verhouding weer tussen de hoeveelheid van de ene valuta en de hoeveelheid van een andere valuta die nodig zijn om eenzelfde mandje van goederen en diensten te kopen. Probleem hierbij is echter dat de samenstelling van de goederen en diensten die geconsumeerd worden per land sterk kunnen verschillen. Voorts zijn eventuele kwaliteitsverschillen van de geconsumeerde goederen en diensten moeilijk in prijsverschillen uit te drukken. Een eenvoudige versie van een koopkrachtpariteit is de zogenaamde 'Big Mac Index' die uitgaat van de prijsverschillen tussen landen van deze hamburger waarvan de kwaliteit in elk land precies dezelfde is. Voor de internationale vergelijking van niet-financiële balansen zullen in de toekomst speciaal hiervoor ontwikkelde koopkrachtpariteiten gebruikt worden.

Niet-financiële bezittingen Frankrijk vergelijkbaar met Nederland

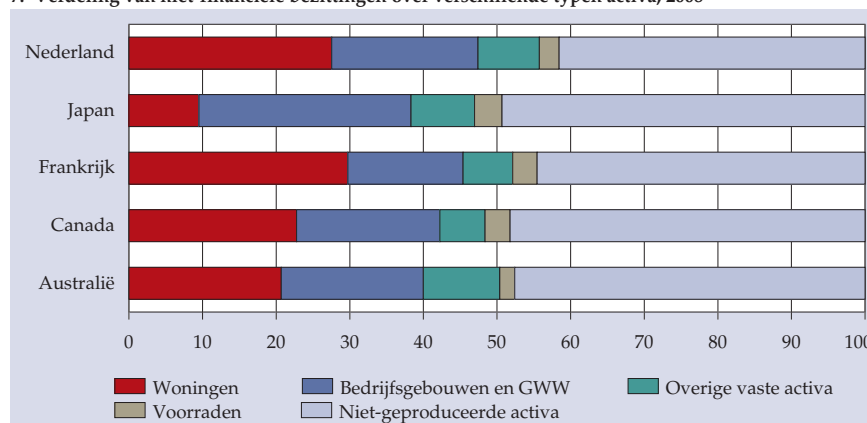
Van de landen die beschikken over niet-financiële balansen is de vergelijking tussen Frankrijk en Nederland het beste te maken. Beide zijn West-Europese landen die binnen de eurozone vallen. Mede hierdoor zijn de niet-financiële bezittingen per hoofd van de bevolking van Nederland en Frankrijk opvallend gelijkend. Exclusief duurzame consumptiegoederen bedroegen deze aan het eind van 2008 in Nederland 207 duizend euro en in Frankrijk 201 duizend euro per hoofd van de bevolking. Ook de verdeling over de verschillende typen bezittingen is redelijk vergelijkbaar. De gemiddelde Fransman bezit, gemeten in waarde, wel beduidend meer land dan de gemiddelde Nederlander.

Nederlandse woningen relatief veel waard

Een andere manier om zonder het gebruik van koopkrachtpariteiten een meer-voudige landenvergelijking te kunnen maken, is het onderverdelen van nationale balansen naar type activa. Bij de in figuur 7 gepresenteerde landen omvatten de niet-geproduceerde activa ongeveer 40 tot 50 procent van het totale nationale bezit. Hierbij gaat het om bezittingen zoals grond en minerale reserves, maar bijvoorbeeld ook houtvoorraden.

Opvallend is dat het aandeel van woningen (exclusief grond) in de totale niet-financiële bezittingen in Nederland met 28 procent relatief hoog is. In Australië en Canada bedraagt dit aandeel respectievelijk 21 en 23 procent, terwijl in Japan dit aandeel slechts 10 procent is. Hoewel in dit laatste land de huizenprijzen erg hoog zijn door de dure grond, zijn de woningen zelf relatief klein en de bouwkosten laag. Behoudens het eigen woningbezit kan worden geconcludeerd dat de opbouw van de niet-financiële bezittingen in deze landen redelijk gelijkend is. Dit is niet zo heel verwonderlijk gezien het redelijk vergelijkbare welvaartspeil van deze landen.

7. Verdeling van niet-financiële bezittingen over verschillende typen activa, 2008¹⁾

Bron: CBS, Nationale rekeningen 2009.

¹⁾ Japan: 2007.

Conclusie

Met de toenemende maatschappelijke aandacht voor duurzaamheid is het van belang om naast het inkomensniveau als enige welvaartsmaat ook het huidige en toekomstige vermogen tot het genereren van inkomen in beschouwing te nemen. Bij het bepalen van dit vermogen spelen niet-financiële balansen een belangrijke rol. In het nettovermogen zijn systematisch alle bezittingen en schulden weerspiegeld op nationaal niveau en voor individuele sectoren zoals huishoudens, overheid en

ondernemingen. Steeds meer landen, ook in Europa, stellen op reguliere basis niet-financiële balansen samen, naast de al bestaande nationale-rekeningenstatistieken.

Dit artikel illustreert dat de effecten van de financiële crisis niet alleen zichtbaar zijn in de winstgevendheid van bedrijven of het besteedbare inkomen van huishoudens, maar ook in vermogensposities van individuele sectoren. Zo heeft de crisis bij de sector overheid geleid tot een aanzienlijke toename van de staats-schuld, terwijl bij huishoudens de waarde van het eigen woningbezit is aangetast. Ook de niet-financiële ondernemingen zagen de waarde van hun grond afnemen, terwijl de schulden opliepen.

Verder is vooral duidelijk geworden hoe belangrijk de waarde van het grond- en huizenbezit in Nederland is geworden binnen het nationaal vermogen. De spectaculaire waardestijging van het woningbezit sinds 1996 heeft tot een flinke waardestijging van het nationaal vermogen geleid.

In vergelijking met een aantal OESO-landen was de relatieve waarde van de woningen in Nederland in 2008 erg groot. Alleen in Frankrijk was het aandeel van land en woningen binnen de totale niet-financiële bezittingen nog groter. Verder valt op dat de vermogensopbouw naar type activa voor elke van deze landen redelijk overeenkomt.